

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

УДК 314.1 (477.53-22) «1745/1800»

РОДИНИ МЕШКАНЦІВ СЕЛА ХАРКІВЦІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII ст. (ЗА ДАНИМИ СПОВІДНИХ РОЗПИСІВ)

Світлана Дудка

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
Україна, 36000, м. Полтава, вул. Остроградського, 2
e-mail: svitlana.dudka@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7748-2106>

Стаття присвячена характеристиці сім'ї та мережі родинних зв'язків мешканців села Харківці у другій половині XVIII ст. На основі матеріалів сповідних розписів проаналізовано показники загальної та середньої населеності домогосподарств і чисельності родин, поколінний склад і структуру сімейних утворень різних груп сільського соціуму – духовенства, козаків, селян і слуг. В основу дослідження покладено найпоширенішу в сучасній історичній демографії класифікацію родинних домогосподарств британського історика Пітера Ласлетта.

Ключові слова: *сповідний розпис, домогосподарство, родина, Харківці, структура родини*

Поступово українські історики у своїх дослідженнях все більшу увагу звертають на таку важливу ланку суспільства, як сім'я (родина). Відбувається це на хвилі зростання інтересу до здобутків західної історіографії, насамперед, у сфері соціальної історії та історичної демографії. Однак стан вивчення проблеми еволюції інституту сім'ї на українських землях ще й досі залишається «білою плямою» вітчизняної історії. А існуючі уявлення про минуле родини та родинного життя в Україні здебільшого ґрунтуються на етнографічному матеріалі та не мають вагомого документального підтвердження. Винятком є розвідки Ю. Волошина, Д. Казімірова, М. Крикуна, А. Перковського й О. Сакала переважно по окремих населених пунктах Гетьманщини. Черговою спробою пролити світло на цю проблему є пропонований аналіз сімейної структури та мережі родинних зв'язків мешканців села Харківці Пирятинської сотні Лубенського полку (з 1781 р. – Пирятинського повіту Київського намісництва), здійснений на основі облікових даних сповідних розписів.

Мета статті полягає у з'ясуванні показників загальної та середньої населеності домогосподарств і чисельності родин, аналізі поколінного складу, типології та структури родин жителів Харківців у другій половині XVIII ст.

Джерельну базу дослідження становлять

сповідні розписи Свято-Михайлівської церкви цього села за 1758 та 1789 рр., що нині зберігаються у комплексі матеріалів фонду «Пирятинське духовне правління» Державного архіву Полтавської області [2; 3]. Вони містять інформацію про домогосподарства, а також про окремі родини з фіксацією імен і віку усіх їх членів і ступеня спорідненості між родичами. На основі цих відомостей можна визначити такі показники як населеність домогосподарств і чисельність родин, а також дослідити склад і структуру окремих сімей.

У 1758 р. в Харківцях нараховувалося 143 двори, в яких мешкало 1340 осіб (660 чоловіків, 680 жінок) [2, арк. 26]. Населення репрезентувало чотири соціальних стани: духовенство (священики, дяки, паламарі) – 3 двори, 26 осіб; козаки – 104 двори, 938 осіб; ремісники – 9 дворів, 90 осіб; селяни (посполиті) – 27 дворів, 203 особи. Окремо в 14 домогосподарствах (одне з них належало священику, а решта козакам) жили ще й слуги – 83 особи, у середньому 5,9 особи на двір.

На кінець століття кількість дворів у селі зменшилася до 116, а чисельність населення, навпаки, зроста й становила 1707 осіб (807 чоловіків і 900 жінок) [3, арк. 65зв.-66]. Зафіксовано 3 двори духовенства з населеністю 14 осіб, 90 козацьких дворів, в яких мешкало 1379 особи, 23 селянських – 271 особи та жод-

ного ремісничого. В одному священицькому та чотирьох козацьких дворах нараховувалося 43 особи слуг, у середньому 8,6 особи на двір. Порівняно з 1758 р. зменшилась як загальна чисельність цієї категорії населення, так і кількість дворів, де були слуги, однак зросла їх концентрація в окремих домогосподарствах.

Середня населеність дворів духовенства у 1758 р. становила 11,3 особи, козаків – 9,7 особи, ремісників – 10 осіб, селян – 7,5 особи. Найбільш залюдненими були козацькі двори вдови Горпини Лукашихи [2, арк. 14-14зв.] та Максима Сенчила [2, арк. 15-16] (по 39 осіб у кожному). Найменш заселений – двір козацької вдови Фросини Драганки [2, арк. 19], що мешкала з сином Олексієм (2 особи). Усереднено в одному харківському домогосподарстві мешкало 9,4 особи.

До 1789 р. населеність дворів духовенства значно зменшилася і в середньому становила 6 осіб, а залюдненість козацьких і селянських домогосподарств, навпаки, помітно зросла – 15,8 і 11,8 особи відповідно. Найбільше мешканців нараховував двір козака Мартина Кривця [3, арк. 58-59] (52 особи), а найменшими стали двори попаді Ірини Леонтіївни [3, арк. 33] та стихарного дячка Климента [3, арк. 33зв.] (по 4 особи у кожному). Зріс також показник середньої населеності дворів у цілому по селу – до 14,7 осіб.

Зростання показника населеності харківських дворів з 9,4 осіб у 1758 р. до 14,7 осіб у 1789 р. відбулося за рахунок скорочення кількості домогосподарств і збільшення загальної чисельності населення. Ймовірно, за процесом ущільнення домогосподарств стояло бажання місцевого населення уникнути подвірного податку, який сплачувався з кожного двору незалежно від кількості мешканців. Також упродовж другої половини XVIII ст. простежується тенденція до збільшення кількості жителів у домогосподарствах козаків і селян. Цікавим виглядає те, що це відбулося не за рахунок слуг, кількість яких, навпаки, помітно скоротилася, а за рахунок зростання родин власників дворів.

Видається доцільним порівняти отримані дані з результатами аналогічних розвідок інших дослідників. Так, Ю. Волошин визначив, що середня населеність домогосподарств українських сіл Стародубського полку Гетьманщини становила 8,9 особи [1, с. 217]. Результат у 10,4 особи отримав О. Сакало для сіл Лубенського полку загалом [5, с. 200]. Це дозволяє стверджувати, що показник середньої населеності домогосподарств Харківців упродовж

другої половини XVIII ст. був доволі високим.

Згідно з прийнятим в історичній демографії визначенням польського дослідника Ц. Кукльо терміном «родина» позначають групу взаємозалежних осіб, зосереджених в одному домогосподарстві, серед яких малі (нуклеарні) родини – батьки та ще несамотійні діти, кривні родичі та слуги. Він же зазначає, що це визначення близьке за значенням до терміна «домогосподарство» [7, с. 354]. У цьому випадку до складу родини зараховують усіх мешканців двору включно зі слугами. Водночас останні, зазвичай, не мають кровноспоріднених зв'язків із головою домогосподарства, в якому живуть. До того ж джерела фіксують їх як окрему соціальну групу. З огляду на це їх родини розглядатимуться окремо. До речі, частка домогосподарств із слугами була незначною – 9,8% у 1758 р. і 4,3% у 1789 р. Крім того, нерідко в одному домогосподарстві могло нараховуватися дві та більше родини, навіть за відсутності слуг. Отже, «родина» не завжди збігається з «домогосподарством».

Результатом застосування вищезазначеного підходу стало виділення станом на 1758 р. у межах 143 домогосподарств 155 окремих родин, з них 3 родини духовенства (20 осіб), 104 козацьких (938 осіб), 9 ремісничих (90 осіб), 27 селянських (203 особи) і 12 родин слуг (75 осіб). Найбільшою та найменшою були родини вже згаданих вище козацьких вдов Горпини Лукашихи [2, арк. 14-14зв.] і Фросини Драганки [2, арк. 19], що склалися з 39 і 2 осіб відповідно. Окремо виділено 14 самотніх людей (6 духовного стану та 8 слуг), які не мали власних родин і жили у домогосподарствах інших мешканців парафії. Усі вони були молодими (найстаршому було 40 років, а наймолодшому 10 років) і потенційно мали всі шанси змінити свій шлюбний статус. Зважаючи на це, вони будуть вилучені з подальшого аналізу, що дозволить уникнути плутанини та зосередитися винятково на родинах.

Середня чисельність сімей духовенства, порівняно з населеністю їхніх же домогосподарств, значно зменшилася та становила 6,7 особи. Чисельність козацьких родин майже не змінилася й у середньому дорівнювала 9 особам. Незмінним залишався розмір ремісничих і селянських родин – 10 і 7,5 особи відповідно, що пов'язано з відсутністю в їхніх дворах слуг.

У більшості випадків на один двір припадала одна сім'я. Виняток становили 12 дворів (8,4%), в яких окрім родини власника мешка-

ли ще й слуги зі своїми сім'ями. Середній розмір родин слуг становив 6,3 особи.

Станом на 1789 р. у межах 116 домогосподарств нараховувалося вже 132 родини, тобто їх кількість, порівняно з 1758 р., зменшилася. Поділ родин за соціальною приналежністю їх членів виглядав наступним чином: 3 родини духовенства (14 осіб), 95 козацьких (1379 осіб), 26 селянських (271 особа) і 8 родин слуг (40 осіб). Найбільше число родичів зафіксовано у сім'ї козака Мартина Кривця [3, арк. 58-59] (52 особи), а найменше – у родині селянина Петра Шаповала [3, арк. 64зв.], що мешкав з дружиною Варварою (2 особи). Також виявлено 3 самотніх людей, що були слугами.

У цьому випадку розмір родин усіх соціальних станів, порівняно з населеністю їхніх же домогосподарств, помітно не змінився. Так, родина особи духовного чину в середньому складалася з 4,7 осіб, козака – 14,5 осіб, селянина – 10,4 осіб. Якщо порівняти отримані показники з даними 1758 р., то по окремих категоріях населення (духовенство та козаки) вони зросли майже вдвічі.

Збільшення кількості сімей порівняно з домогосподарствами пов'язано з тим, що в одному дворі деколи мешкало більше однієї сім'ї. Загалом така ситуація спостерігалася в 11 домогосподарствах (9,5%). У чотирьох випадках (3,4%) іншу родину репрезентували слуги. У сім'ях слуг у середньому нараховувалося по 5 осіб.

Грубо підрахований (шляхом поділу загальної кількості населення на кількість родин) показник середньої населеності однієї харківської родини у 1758 р. становив 8,6 особи, а у 1789 р. – 12,9 особи. В обох випадках він більш ніж удвічі перевищує аналогічний показник А. Перковського для Гетьманщини у цілому – 4,6 особи [4, с. 106-107].

Важливою характеристикою родини в історико-демографічних дослідженнях є її поколінний склад. Розрізняють однопоколінні (одинаки, шлюбна пара без дітей, неодружені рідні чи двоюрідні брати та сестри), двопоколінні (батьки з неодруженими дітьми чи іншими неодруженими родичами по бічній лінії, наприклад, племінниками), трипоколінні (батьки, діти, онуки чи аналогічні родичі по бічній лінії) та чотирипоколінні (батьки, діти, онуки, правнуки чи аналогічні родичі по бічній лінії) сім'ї.

Поколінна структура харківських родин у 1758 р. виглядала так: духовенство – 2 трипоколінних (66,7%), 1 двопоколінна (33,3%); козаки – 67 двопоколінних (64,4%), 34 трипо-

колінних (32,7%), 3 чотирипоколінних (2,9%); ремісники – 5 двопоколінних (55,6%), 4 трипоколінних (44,9%); селяни – 15 трипоколінних (55,6%), 12 двопоколінних (44,4%); слуги – 8 двопоколінних (66,7%) і 4 трипоколінних (33,3%).

Станом на 1789 р. у Харківцях усі 3 родини духовенства були двопоколінними (100%). Більшість козацьких родин стали трипоколінними – 59 (62,1%), хоча значною залишалася й кількість двопоколінних – 33 (34,7%). Також козаки залишалися єдиною мікрогрупою сільського соціуму, де зустрічалися чотирипоколінні сім'ї – 3 (3,2%). Родини селян розподілялись наступним чином: трипоколінні – 13 (50%), двопоколінні – 12 (46,2%), однопоколінні – 1 (3,8%). Більшість родин слуг складалася з двох поколінь – 7 (87,5%) і лише одна (12,5%) з трьох.

Аналіз поколінної структури засвідчує, що у 1758 р. абсолютну перевагу мали родини, що склалися з представників двох поколінь – 60% (93 сім'ї). На другому місці опинилися трипоколінні – 38,1% (59 сімей). Останнє місце посіли чотирипоколінні сім'ї, на долю яких припало лише 1,9% у загальній структурі. Однопоколінних сімей не виявлено.

У 1789 р. поколінне співвідношення змінилося на користь родин, що склалися з представників трьох генерацій – 55,3% (73 родини). Колишні лідери тепер опинилися на другій позиції – 41,7% (55 родин). Прогнозовано чотирипоколінні родини зайняли третє місце – 2,3%. Також зафіксовано одну родину, що складалася з представників одного покоління – 0,7%.

Аналіз структури родин проведено на основі загальноприйнятої у сучасній історико-демографічній науці класифікації британця П. Ласлетта, згідно з якою виділяють п'ять категорій родинних домогосподарств:

1. Одинаки (*solitaries*) – домогосподарства, що складаються з однієї людини (вдівець/вдова чи особа, що не перебуває у шлюбі).

2. Безструктурні (*no family*) – особи, що живуть разом і можуть бути пов'язані родинними зв'язками, але не утворюють шлюбних пар (неодружені брати та сестри, дід/баба з онуками, дядько/тітка з племінниками).

3. Прості або нуклеарні (*simple family households*) – шлюбна пара з дітьми чи без них. Структурним принципом такої сімейної групи є шлюбний зв'язок, тож родина вдівця або вдови з дітьми теж вважається нуклеарною.

4. Розширені (*extended family households*) –

сім'ї, в яких поряд з подружньою парою живе ще хтось із родичів. Залежно від того, ким ці родичі доводяться главі домогосподарства, розрізняють розширення по висхідній (у синівській родині мешкає овдовілий батько чи мати без інших дітей), низхідній (один із батьків записаний на чолі синівського двору) та бічний (неодружені брати та сестри господаря) лініях.

5. Мультифокальні (*multiple family households*) – родинні домогосподарства, що складаються з кількох нуклеарних ядер, кожне з яких, у свою чергу, може бути простим чи розширеним. Дві останні категорії відносять до родин складного типу [6, с. 92-96].

Станом на 1758 р. усі 3 священицькі родини були мультифокальними, а у козаків нараховувалося 56 (53,8%) мультифокальних, 40 (38,5%) нуклеарних і 8 (7,7%) розширених. Родин ремісників з простою структурою зафіксовано 5 (55,6%), а мультифокальних – 4 (44,9%). Розподіл селянських сімей мав такий вигляд: мультифокальні – 13 (48,2%), нуклеарні – 11 (40,7%), розширені – 3 (11,1%). Порівну родин із простою та складною структурою зафіксовано у слуг: 6 (50%) нуклеарних, 5 (41,7%) мультифокальних і 1 (8,3%) розширена. Загалом помітною є перевага складних родинних утворень. Результати більш детального аналізу структури харківських родин у 1758 р. представлено у вигляді таблиці (див. таблицю 1).

Таблиця 1. Структура родин села Харківці у 1758 р. [2, арк. 1-26].

Категорія	Клас	К-ть	%
Нуклеарні	3а Шлюбні пари без дітей	0	40
	3б Шлюбні пари з дітьми	53	
	3с Вдівці з дітьми	0	
	3д Вдови з дітьми	9	
Розширені	4а Родини з висхідним розширенням	2	7,7
	4б Родини з низхідним розширенням	2	
	4с Родини з бічним розширенням	7	
	4д Комбінація 4а-4с	1	
Мультифокальні	5а Родини з висхідними другорядними ядрами	3	52,3
	5б Родини з низхідними другорядними ядрами	26	
	5с Родини з бічними другорядними ядрами	11	
	5д Братські родини	12	
	5е Інші	29	
Усього		155	100

Найбільшу частку у структурі родин становили мультифокальні – 52,3%. Переважна більшість з них віднесена до класу інших – 29 родин (35,8%), що являв собою складну комбінацію класів 5а-5д категорії «мультифокальні родини». Найпоширенішим варіантом були братські з низхідними другорядними ядрами – в родинях одружених братів і сестер мешкали ще й їхні одружені діти. Сюди також зараховані ті мультифокальні родини, в яких визначення позицій другорядних ядер викликає значні труднощі. Як правило, це були багатоядерні сім'ї, що склалися з великої кількості близьких і далеких родичів. Другу позицію зайняли родини з низхідними другорядними ядрами – у батьківській сім'ї жили діти зі своїми дружинами та нащадками – 26 (32,1%). За ними йшли братські родини – 12 (14,8%), які склалися із сімей одружених братів і сестер, що мешкали разом без батьків. На передостанньому місці розташувалися сім'ї з бічними другорядними ядрами – 11 (13,6%), серед яких зустрічалися такі варіанти: овдовілий один із батьків з мінімум двома жонатими дітьми чи нуклеарна родина й одружений хтось із родичів по бічній лінії, найчастіше племінник. Нарешті, на останньому місці опинилися 3 (3,7%) сім'ї з висхідними другорядними ядрами – разом з одруженими дітьми, що були головами домогосподарств, мешкали ще й їхні батьки.

Наступну групу становили нуклеарні сім'ї (40%), у середовищі яких абсолютним лідером були шлюбні пари з дітьми – 53 (85,5%). Високою була частка родин, що склалися з вдів із дітьми – 9 (14,5%). Шлюбних пар без дітей, а також родин вдівців із дітьми у джерелі не зафіксовано.

Частка розширених родинних домогосподарств у загальній структурі була незначною (7,7%). Найбільше серед них виявилось сімей із бічним розширенням – 7 (58,3%), тобто разом із подружжям мешкав ще хтось із родичів по бічній лінії – брат, сестра, племінник. Порівну було сімей з висхідним і низхідним розширенням – по 2 (16,7% на кожену групу). Також зафіксовано одну сім'ю (8,3%) комбінованого типу – двоє додаткових родичів, один з яких утворював висхідне розширення, а інший – бічне.

У 1789 р. структура родинних домогосподарств Харківців виглядала дещо інакше. Усі 3 родини духовенства були нуклеарними. З 95 козацьких родин 79 (83,2%) були мультифокальними, 14 (14,7%) нуклеарними і 2 (2,1%) розширеними. Переважна частина селянських родин також мала складну структуру.

ру: 21 (80,8%) мультифокальна проти 5 (19,2%) нуклеарних. Розподіл родин слуг виглядав так: 5 (62,5%) нуклеарних, 2 (25%) розширених і 1 (12,5%) мультифокальна. Цікавим виглядає те, що порівняно з 1758 р. у двох основних мікрогрупах сільського населення (козаки та селяни) відбулося значне збільшення частки мультифокальних родин з одночасним зменшенням частки нуклеарних. Водночас у структурі родин слуг домінував нуклеарний тип. Як і в попередньому випадку підрахунки оформлено у вигляді таблиці (див. таблицю 2).

Таблиця 2. Структура родин Харківців у 1789 р. [3, арк. 33-65].

Категорія	Клас	К-ть	%
Нуклеарні	3a Шлюбні пари без дітей	1	20,5
	3b Шлюбні пари з дітьми	23	
	3c Вдівці з дітьми	0	
	3d Вдови з дітьми	3	
Розширені	4a Родини з висхідним розширенням	1	3
	4b Родини з низхідним розширенням	2	
	4c Родини з бічним розширенням	1	
	4d Комбінація 4a-4c	0	
Мультифокальні	5a Родини з висхідними другорядними ядрами	1	76,5
	5b Родини з низхідними другорядними ядрами	15	
	5c Родини з бічними другорядними ядрами	12	
	5d Братські родини	26	
	5e Інші	47	
Усього		132	100

Знову ж таки на першому місці опинилися мультифокальні родини – 76,5%. Змінилося тільки співвідношення між різними формами родинних домогосподарств цієї категорії. Абсолютним лідером стали родини класу 5e – 47 (46,5%), їх більшу частину можна класифікувати як братські з низхідними другорядними ядрами. Наступними йшли власне братські родини – 26 (25,7%). Дещо поступалися їм родини з низхідними – 15 (14,9%) і бічними – 12 (11,9%) другорядними ядрами. Також зафіксовано одну родину з висхідним другорядним ядром (1%).

Друге місце посіли нуклеарні родини – 20,5%. Лідером цієї категорії залишалися шлюбні пари з дітьми – 23 (85,2%). Решта родин репрезентована вдовами з дітьми – 3 (11,1%) і шлюбною парою без дітей – 1 (3,7%). Вдівців з дітьми, як і раніше, не зафіксовано.

На третьому місці розташувалися родини з розширеною структурою – 3%. Дві з них мали низхідне розширення, одна розширювалася по висхідній і ще одна мала розширення на бічній лінії.

Отже, типологічний аналіз структури родин показав, що в Харківцях у 1758 р. нараховувалося 81 (52,3%) мультифокальна, 62 (40%) нуклеарних і 12 (7,7%) розширених сімей. У 1789 р. 101 (76,5%) родина була мультифокальною, 27 (20,5%) нуклеарними і 4 (3%) розширеними. В обох випадках однаків і безструктурних родин не виявлено. Отримані дані свідчать про переважання серед харківцевських жителів складних форм сімейної організації як у 1758 р. (60%), так і в 1789 р. (79,5%).

У цілому результати аналізу типологічної структури родин Харківців є близькими до аналогічних отриманих Ю. Волошиним для українських сіл Стародубського полку – 60,9% складних проти 34,8% простих родинних утворень [1, с. 227], а також даних О. Сакала стосовно Лубенського полку – 72,6% і 27,3% відповідно [5, с. 203-204].

Отже, отримані у результаті дослідження харківцевських родин показники загалом підтверджують тенденції, характерні для інших сільських населених пунктів Лівобережної України у другій половині XVIII ст. Крім того, приклад Харківців підкріплює доволі поширену серед науковців думку про те, що до початку XIX ст. на території усєї Центрально-Східної Європи домінували складні форми сімейної організації [8, с. 4]. Однак, щоб остаточно засвідчити чи спростувати цю тезу, потрібні подальші дослідження структури родин на більшій території і в ширших часових рамках.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Волошин Ю.В. Розкольніцькі слободи на території Північної Гетьманщини у XVIII ст. (історико-демографічний аспект). Полтава: АСМІ, 2005. 312 с.
2. Державний архів Полтавської області (далі – ДАПО). Ф. 801. Оп. 1. Спр. 17. 26 арк.
3. ДАПО. Ф. 801. Оп. 1. Спр. 998. Арк. 33-66.
4. Перковский А. О людности украинского двора и величине семьи во второй половине XVIII века (по материалам Румянцевской описи и церковной статистики) // Проблемы исторической демографии СССР. Таллин, 1977. С. 104-111.
5. Сакало О. Типологія і структура домогосподарств сільського населення Гетьманщини другої половини XVIII ст.: на прикладі Лубенського полку: Дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Полтава, 2011. 260 с.
6. Hammel E.A., Laslett P. Comparing household structure over time and between cultures // Comparative Studies in Society and

History. 1974. Vol. 16. P. 73-109.

7. Kuklo C. Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej. Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2009. 532 s.

8. Szoltysek M. Rethinking East-Central Europe: family systems and co-residence in the Polish-Lithuanian Commonwealth. Contexts and analyses. Bern: Peter Lang, 2015. 1062 p.

Dudka Svitlana

**The Families of the Residents of the village of Kharkivtsi in the second half of the XVIII century
(according to the confessional register)**

The paper is devoted to the problems of demographic development of the rural population of the Left-Bank Ukraine in early modern times. The main attention is paid to the characterization of the family and the network of family ties of the inhabitants of the village of Kharkivtsi of Pyryatyn company of Lubny regiment (from 1781 – Pyriatyn county of Kyiv vicegerency) in the second half of the XVIII century, which was one of the typical Ukrainian villages of that time. On the basis of the records of confessional registers, the rates of general and average population of households have been analyzed; the number of families and members of the families has been determined; the generational composition and the structure of family formations of different groups of rural society: clergy, Cossacks, peasants, and servants have been considered.

The research is based on the most common in modern historical demography classification of family households of the British historian Peter Laslett. Typological analysis of the structure of families has shown that in Kharkivtsi during the second half of the XVIII century there were much more complex forms of family organization than simple nuclear families. While most of the Kharkivtsi families belonged to the multifocal type, single persons and unstructured families were not detected at all.

The results of the research confirm the opinion of the majority of contemporary social historians that for the Ukrainian society in the preindustrial period a large patriarchal family, united several marital couples, was typical. Such form of family organization implied the joint residence of a large number of other close or distant relatives (parents, married children, grandchildren, cousins, nephews, sons and daughters) or even not relatives, such as servants or other families along with a nuclear family (husband, wife, children) in one household. In traditional society, the determining factor was not the degree of consanguinity between the inhabitants of the household, but the possibility of joint housekeeping activity. Therefore, not only the internal structure of the family but also the concept of it in that time agrarian society, differed greatly from the modern one.

Keywords: *confessional register, household, family, Kharkivtsi, family structure*

Надійшла до редакції / Received: 12.11.2018

Схвалено до друку / Accepted: 15.12.2018